

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ผลการศึกษา

การเสนอผลการศึกษาเรื่อง “สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทย” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาจากเอกสาร ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย มาตรการ กฎระเบียบ และการสัมภาษณ์ โดยผลศึกษานำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 4.1 สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทยปี 2552

ตอนที่ 4.2 ปัญหาและอุปสรรคอันเป็นผลมาจากการประกาศและบังคับให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนประกันตนเพื่อให้มีสิทธิการรักษาพยาบาล

ตอนที่ 4.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาในมิติด้านสาธารณสุขของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

การอภิปรายผล

ตอนที่ 4.1 สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทยปี 2552

สถานภาพสิทธิในการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวในราชอาณาจักรไทย ทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน รัฐบาลได้มอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุขมีภารกิจ และนโยบายในการดำเนินการตรวจสอบสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว สัญชาติพม่า ลาว และ กัมพูชา โดยกระทรวงสาธารณสุขได้มีแนวทางการดำเนินงานตามมาตรการและแนวทางการดำเนินงานตรวจสอบสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว ปี 2552 (ใช้ได้ถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2553) โดยได้มีภารกิจให้ดำเนินการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ 4 ด้าน ประกอบไปด้วย

1. การตรวจสุขภาพประจำปี
2. บริการด้านการรักษาพยาบาล
3. บริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และ
4. การเฝ้าระวังโรค

เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมายที่ต้องมาตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มแรงงานต่างด้าวผู้ที่ประสงค์จะทำงาน ต้องเข้าสู่ระบบการตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพทุกคน
2. กลุ่มผู้ติดตามแรงงานต่างด้าว (หมายถึง บิดา/มารดา สามี/ภรรยา) บุตรของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน) การตรวจสุขภาพและ/หรือ ประกันสุขภาพให้เป็นไปตามความสมัครใจหากประสงค์จะตรวจสุขภาพเพียงอย่างเดียวได้ แต่ถ้าจะเข้าสู่ระบบการประกันสุขภาพต้องได้รับการตรวจสุขภาพด้วย อัตราค่าตรวจสุขภาพคนละ 600 บาท และค่าประกันสุขภาพ 1,300 บาท/คน/ปี โดยการประกันสุขภาพให้ขุดสิทธิประโยชน์เดียวกับแรงงานต่างด้าว

การประกันสุขภาพ

1. กำหนดให้แรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียน และประสงค์จะทำงานเข้าสู่ระบบประกันสุขภาพทุกคน อัตราค่าใช้จ่ายคนละ 1,300 บาท โดยการประกันสุขภาพมีระยะเวลาในการคุ้มครอง 1 ปี โดยแรงงานต่างด้าวจะต้องร่วมจ่ายในการรับบริการครั้งละ 30 บาท ทั้งนี้ มีเป้าหมายหลักเพื่อให้มีการควบคุมป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการส่งเสริมสุขภาพอย่างเป็นระบบและเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขของผู้ใช้แรงงาน รวมถึงจะเป็นการประกันค่ารักษาพยาบาลให้กับสถานพยาบาลผู้ให้การรักษาพยาบาลอีกทางหนึ่งด้วย

2. งบประมาณในการดำเนินงาน งบประมาณขั้นต่ำ/คน/ปี เท่ากับ 1,900 บาท โดยแบ่งเป็น ค่าบริการในการตรวจและประเมินสุขภาพ 600 บาท และค่าประกันสุขภาพ 1,300 บาท และผู้มีสิทธิจะต้องร่วมจ่าย ในการเข้ารับบริการครั้งละ 30 บาท โดยกำหนดงบประมาณในการรักษาพยาบาลการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค อัตรา 1,300 บาท/คน/ปี แบ่งเป็น

2.1 ค่ารักษาพยาบาล 964 จำแนกเป็น

- ผู้ป่วยนอก
- ผู้ป่วยใน
- ค่ารักษาพยาบาลที่มีค่าใช้จ่ายสูง

2.2 ค่าบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

2.3 ค่าบริหารจัดการ

3. สิทธิประโยชน์ ชุดสิทธิประโยชน์ ที่ครอบคลุมการบริการทางการแพทย์ มีดังต่อไปนี้

การตรวจรักษาโรคและฟื้นฟูสภาพทั่วไป (หรือสิทธิการรักษาขั้นพื้นฐาน) ประกอบด้วย

1. การตรวจ วินิจฉัย บำบัดรักษา รวมถึงการคลอดบุตร และการดูแลทารกแรกเกิดตั้งแต่วันคลอด จนถึงวันจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และฟื้นฟูสภาพทางการแพทย์ จนถึงสิ้นสุดการรักษา รวมแพทย์ทางเลือกที่ผ่านการรับรองของคณะกรรมการประกอบโรคศิลปะ
2. การถอนฟัน (รวมถึงการผ่าหรือถอนฟันคุด) การอุดฟัน การขูดหินปูน
3. บริการอาหารและห้องผู้ป่วยสามัญ
4. ยาและเวชภัณฑ์ตามบัญชียาหลักแห่งชาติ
5. การจัดส่งต่อเพื่อรักษาระหว่างสถานพยาบาล

การรักษาพยาบาลที่มีค่าใช้จ่ายสูง

การรักษาพยาบาลที่ค่าใช้จ่ายสูงตามเงื่อนไขค่าใช้จ่ายที่คณะทำงานดำเนินงานประกันสุขภาพตรวจสุขภาพ และรักษาพยาบาลแรงงานต่างด้าว กระทรวงสาธารณสุขจะเป็นผู้กำหนด

กรณีอุบัติเหตุฉุกเฉิน

กรณีอุบัติเหตุฉุกเฉินสามารถใช้บริการในสถานพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนประกันตน ทั้งนี้ จังหวัดหรือกรมการแพทย์ อาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ยกเว้น แรงงานต่างด้าว ในกิจการประมงทะเล ให้ใช้บริการในสถานพยาบาลที่แต่ละจังหวัดกำหนดในจังหวัดชายฝั่งทะเล 22 จังหวัด และให้สถานพยาบาลที่ให้บริการเรียกเก็บเงินค่ารักษาพยาบาลตามระบบการประกันสุขภาพถ้วนหน้าในคนกับสถานพยาบาลที่แรงงานต่างด้าวนั้น ขึ้นทะเบียนประกันตนไว้

การส่งต่อผู้ป่วยเพื่อการรักษาระหว่างสถานพยาบาล

กรณีสถานพยาบาลที่แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนประกันตนไว้ส่งต่อผู้ป่วย (แรงงานต่างด้าว) ไปยังสถานพยาบาลแห่งอื่นเพื่อการรักษาพยาบาล จะต้องตามจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการส่งต่อผู้ป่วยไปรักษาพยาบาล กรณีส่งต่อภายในจังหวัดให้เป็นข้อตกลงของจังหวัดในการกำหนดอัตราค่าตามจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น หากการส่งต่อผู้ป่วยเป็นการส่งต่อออกนอกเขตพื้นที่จังหวัด การตามจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการส่งต่อผู้ป่วยไปรักษาพยาบาลให้จ่าย 1 Adj.RW = 10,300 บาท และสถานพยาบาลต้องทำหนังสือขออนุญาต พร้อมแนบรูปถ่ายแรงงาน 2 ใบ

ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายทุกครั้ง ในกรุงเทพมหานครให้เป็นไปตามที่กรมการแพทย์กำหนด กรณีจังหวัดอื่น ๆ ส่งต่อผู้ป่วยมารักษาพยาบาลในกรุงเทพมหานคร การตามจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นให้จ่าย 1 Adj.RW = 10,300 บาท เช่นเดียวกัน

การดำเนินการประกันสุขภาพกรณีแรงงานต่างด้าวย้ายที่อยู่

กรณีแรงงานต่างด้าวย้ายที่อยู่ข้ามเขตจังหวัด ให้นายจ้าง/แรงงานต่างด้าวแจ้งย้ายออกที่สำนักงานทะเบียนในพื้นที่แรงงานต่างด้าวจดทะเบียนไว้ และแจ้งขอเปลี่ยนนายจ้าง หรือแจ้งย้ายที่อยู่ นายจ้างกับสำนักงานจัดหางานจังหวัดนั้น ๆ เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว จึงแจ้งที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด พร้อมแนบเอกสารการแจ้งย้ายที่อยู่ทั้งหมด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดต้องเก็บบัตรประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวไว้ แล้วทำหนังสือแจ้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแห่งใหม่ที่แรงงานต่างด้าวย้ายไปประกันตนพร้อมดำเนินการโอนเงินในส่วนของการประกันสุขภาพให้กับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่รับช่วงประกันสุขภาพต่อไป ตามสัดส่วนเวลาที่เหลืออยู่ วงเงินในการคิดสัดส่วนการโอน ใช้จำนวน 1,120 บาท (หักค่าใช้จ่ายสูงและค่าบริหารจัดการ) หารด้วยจำนวนเวลาเอาประกันคือ 365 วัน ทั้งนี้ สิทธิในการรักษาพยาบาล ขณะยังไม่มีการโอนเงินให้ใช้สิทธิที่สถานพยาบาลแห่งเดิมไปก่อน

ชุดสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่ไม่คุ้มครอง มีดังต่อไปนี้

1. โรคจิต
  2. การบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาและสารเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติด
  3. ผู้ประสบภัยจากรถ ที่สามารถใช้สิทธิตาม พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ
  4. การรักษาภาวะมีบุตรยาก
  5. การผสมเทียม
  6. การเปลี่ยนเพศ
  7. การกระทำใด ๆ เพื่อความสวยงาม โดยไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์
  9. การตรวจ วินิจฉัย และรักษาใด ๆ ที่เกินความจำเป็นและข้อบ่งชี้ทางการแพทย์
- โรคเดียวกันที่ต้องใช้ระยะเวลารักษาด่วนในโรงพยาบาลประเภทคนไข้ในเกิน 180 วัน ยกเว้นหากมีความจำเป็นต้องรักษาเนื่องจากมีภาวะแทรกซ้อนหรือข้อบ่งชี้ทางการแพทย์
10. การรักษาที่ยังอยู่ในระหว่างการค้นคว้าทดลอง
  11. การรักษาผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายด้วยการล้างไต (Peritoneal Dialysis) และการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (Haemodialysis)
  12. ยาต้านไวรัสเอดส์ ยกเว้น กรณีเพื่อการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อจากแม่สู่ลูก

13. การเปลี่ยนอวัยวะ (Organ Transplant)

14. การทำฟันปลอม

บริการด้านการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันและควบคุมโรคที่ได้รับการคุ้มครอง ประกอบไปด้วย

1. ให้มีและใช้สมุดบันทึกสุขภาพประจำตัวในการดูแลสุขภาพแต่ละบุคคลอย่างต่อเนื่อง

2. การตรวจและดูแลเพื่อส่งเสริมสุขภาพหญิงตั้งครรภ์ ตลอดจนการให้บริการดูแลหลังคลอด

3. การตรวจสุขภาพกลุ่มเสี่ยง

4. การให้ยาต้านไวรัสเอดส์ กรณีเพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อจากแม่สู่ลูก

5. การวางแผนครอบครัว

6. การเยี่ยมบ้าน (Home Visit) และการดูแลผู้ป่วยที่บ้าน (Home Health Care)

7. การให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้รับบริการในระดับบุคคลและครอบครัว

8. การให้คำปรึกษา (Counseling) สนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ

9. การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในช่องปาก ได้แก่ การตรวจสุขภาพช่องปาก แนะนำด้านทันตสุขภาพ การให้ฟลูออไรด์เสริมในกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อโรคฟันผุ

10. การควบคุมป้องกันโรค

การตรวจสุขภาพแรงงานต่างด้าว

1. บริการตรวจสุขภาพ และออกไปรับรองแพทย์ให้แก่แรงงานต่างด้าว ให้สถานพยาบาลที่รับประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวดำเนินการตรวจสุขภาพและเป็นผู้เก็บค่าตรวจสุขภาพ และค่าประกันสุขภาพเอง ในอัตราค่าตรวจสุขภาพคนละ 600 บาท ค่าประกันสุขภาพ 1,300 บาท

2. การตรวจสุขภาพจำแนกผลการตรวจเป็น 4 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ผู้ที่มีผลการตรวจสุขภาพปกติ

ประเภทที่ 2 ผู้ที่ผ่านการตรวจสุขภาพ แต่มีภาวะติดเชื้อหรือการเจ็บป่วยด้วยโรคที่จะต้องควบคุม ได้แก่ วัณโรค โรคเรื้อน โรคเท้าช้าง ซิฟิลิส และโรคพยาธิลำไส้ ให้ทำการรักษาต่อเนื่อง

ประเภทที่ 3 ผู้ที่ไม่ผ่านการตรวจสุขภาพ เนื่องจากมีสุขภาพไม่สมบูรณ์แข็งแรง หรือมีโรคต้องห้ามมิให้ทำงาน 7 โรคดังนี้

3.1 วัณโรคระยะติดต่อกัน

- 3.2 โรคเรื้อนในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม
- 3.3 โรคเท้าช้างในระยะที่ปรากฏอาการเป็นที่รังเกียจแก่สังคม
- 3.4 โรคซิฟิลิสในระยะที่ 3
- 3.5 การติดสารเสพติดให้โทษ
- 3.6 พิษสุราเรื้อรัง
- 3.7 โรคจิต จิตฟั่นเฟือน หรือ ปัญญาอ่อน ซึ่งจะระบุผลการ

ตรวจเป็นประเภท 3 ไม่สามารถอนุญาตทำงานได้

ประเภทที่ 4 ผู้ที่ตั้งครรภ์

3. การดำเนินการตรวจสุขภาพและควบคุมมาตรฐานการตรวจสุขภาพ รวมการตรวจรักษาโรคที่ควบคุมให้ครบวงจร ดังต่อไปนี้

1. เอกซเรย์ปอด (ฟิล์มใหญ่) ทุกคน หากผลการเอกซเรย์สงสัยว่าเป็นวัณโรคให้ตรวจเสมหะยืนยัน หากได้ผลบวกให้จัดอยู่ในประเภทที่ 3 เป็นโรคต้องห้ามทำงาน

2. เจาะโลหิตหาเชื้อซิฟิลิส เชื้อโรคเท้าช้าง จัดอยู่ในประเภทที่ 2 ให้ติดตามรักษา แต่หากมีอาการเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคม หรือเป็นซิฟิลิสระยะที่ 3 จัดอยู่ในประเภทที่ 3

3. เก็บปัสสาวะตรวจหาสารแอมเฟตามีนทุกคน (Screening Test) หากได้ผลบวกให้จัดไว้ในประเภทที่ 3 การทำ Screening Test เป็นการป้องกันปรัามีให้เสพยา การรับประทานยา DEC เพื่อการควบคุมโรคเท้าช้าง หรือยาบางประเภท อาจมีผลต่อการตรวจปัสสาวะทำให้ False Positive ได้ (หากผลการตรวจ Positive ถ้าแรงงานต่างด้าวมีความประสงค์จะตรวจยืนยันซ้ำสามารถทำได้โดยให้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายเอง)

4. หากเป็นเพศหญิงต้องเก็บปัสสาวะเพื่อทดสอบการตั้งครรภ์ ก่อนไปเอกซเรย์ หากได้ผลบวกให้ระบุเป็นประเภท 4 และจัดส่งผลให้กรมการจัดหางาน/สำนักงานจัดหางานจังหวัดพิจารณาดำเนินการต่อไป

5. การตรวจร่างกายอื่น ๆ ตามแต่ดุลพินิจของแพทย์ผู้ตรวจจะเห็นสมควร

6. ให้แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่ารับประทานยาไดเอทิลคาร์บามาซีน (DEC) 300 มิลลิกรัม (Single Dose) ทุกคน โดยรับประทานต่อหน้า และเจาะโลหิตเพื่อหาเชื้อพยาธิโรคเท้าช้างหลังรับประทานยา DEC แล้วครึ่งชั่วโมง หากผลการตรวจพบโรคเท้าช้างแต่ไม่ปรากฏอาการเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคมให้จัดอยู่ในประเภท 2 ให้การรักษาโดยใช้ยา DEC รับประทาน 300 มิลลิกรัม ครั้งเดียว ทุก 6 เดือน จนครบ 2 ปี และผลการตรวจเลือด 2 ครั้งสุดท้ายไม่พบเชื้อพยาธิโรคเท้าช้าง การขอรับสนับสนุนยา DEC ในเขตกรุงเทพมหานครขอรับ

สนับสนุนจาก สำนักอนามัยกรุงเทพมหานคร หรือกลุ่มโรคเท้าช้าง กรมควบคุมโรค และ สำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่ 1 ในภูมิภาคขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่อยู่ในเขตนั้น ๆ

7. การตรวจสภาพโรคเรื้อน หากพบผลการตรวจผิดปกติแต่ไม่มีอาการเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคม ให้ระบุเป็นประเภท 2 ให้ตรวจยืนยันและรักษาฟรี ในส่วนภูมิภาคให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นผู้ติดตามรักษาตามระบบในกรุงเทพมหานครให้แจ้งสถาบันราชประชาสมาสัย กรมควบคุมโรค ซึ่งมีระบบติดตามรักษาเอง

8. ให้รับประทานยาอัลเบนดาโซล 400 มิลลิกรัม ทุกรายเพื่อควบคุมโรคพยาธิลำไส้

อนึ่ง สถานพยาบาลจะต้องเก็บปัสสาวะตรวจก่อนดำเนินการตรวจรายการอื่น ๆ เนื่องจากหากให้แรงงานต่างด้าวรับประทานยา DEC ก่อนเก็บปัสสาวะตรวจ อาจมีผลทำให้เกิด False Positive ในการทดสอบหาสารแอมเฟตามีน หรือหากเป็นแรงงานหญิงที่ไม่ทราบว่าตั้งครรภ์อาจมีผลต่อเด็กในครรภ์ได้ และการรายงานผลการตรวจสุขภาพ แพทย์จะต้องตรวจสอบข้อมูลในทะเบียนประวัติ และในใบรับรองแพทย์ว่าตรงกัน แล้วลงผลการตรวจ ลงชื่อประทับตราสถานพยาบาลบนเอกสารใบรับรองแพทย์ ทั้งต้นฉบับและสำเนา

กรณีการผ่านการตรวจสุขภาพ (ผลการตรวจสุขภาพเป็นประเภท 1 หรือ 2 หรือ 4) ให้สถานพยาบาลมอบใบรับรองแพทย์ที่ใส่ซองปิดผนึก และลงนามกำกับพร้อมประทับตราสถานพยาบาลแล้วมอบให้แรงงานต่างด้าวไว้เป็นหลักฐานประกอบการขออนุญาตทำงาน กับกระทรวงแรงงานในกรุงเทพมหานคร จัดส่งผลการตรวจสุขภาพทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนใบรับรองแพทย์ฉบับจริงขอให้สถานพยาบาลจัดส่งให้กรมการจัดหางานเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

กรณีไม่ผ่านการตรวจสุขภาพ (ผลการตรวจสุขภาพเป็นประเภท 3 โรคต้องห้ามมิให้ทำงาน) สถานพยาบาลไม่ต้องมอบใบรับรองแพทย์ให้แรงงานต่างด้าว ในเขตกรุงเทพมหานครให้จัดส่งใบรับรองแพทย์ไปที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เลขที่ 507 ซอยสวนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร 10120 ในส่วนภูมิภาคจัดส่งที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียงดำเนินการควบคุมดูแลและให้สถานพยาบาลให้การรักษาพยาบาลต่อเนื่อง ก่อนการผลักดันส่งกลับต่อไป

การเตรียมการตรวจสุขภาพ

1. สถานพยาบาลที่ตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพ ให้ดำเนินการโดยสถานพยาบาลของรัฐและเอกชน โดยต้องเป็นสถานพยาบาลที่เข้าร่วมดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในส่วนภูมิภาคให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นผู้กำหนด สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้กรมการแพทย์กำหนด โดยให้เป็นไปตามเขตการแบ่งพื้นที่ตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ทั้งนี้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดและกรมการแพทย์ อาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม แรงงานต่างด้าวต้องตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพ ณ สถานพยาบาลแห่งเดียวกันและอยู่ในพื้นที่จังหวัดที่ได้รับอนุญาตทำงานเท่านั้น ยกเว้น แรงงานต่างด้าวประเภทกิจการประมงทะเล ให้ดำเนินการโดยสถานพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวที่ได้กักได้ ในเขต 22 จังหวัดชายฝั่งทะเล และแรงงานต่างด้าวประเภทกิจการก่อสร้างให้ดำเนินการ โดยสถานพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว ในจังหวัดที่กรมการจัดหางาน/จัดหางานจังหวัด กำหนดให้ทำงานเท่านั้น

กรณีกลุ่มที่ผ่านการตรวจสุขภาพจากจังหวัดหนึ่งแล้วเปลี่ยนนายจ้าง/ย้ายจังหวัด แต่ไปรับรองแพทย์ยังไม่หมดอายุ ไม่ต้องตรวจสุขภาพใหม่ให้ใช้ใบรับรองแพทย์จากจังหวัดเดิมได้ แต่ถ้าใบรับรองแพทย์หมดอายุ ให้ตรวจสุขภาพใหม่

2. ใช้แบบฟอร์มใบรับรองแพทย์ ตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดสำหรับการตรวจสุขภาพแรงงานต่างด้าวเท่านั้น

3. รายการที่แรงงานต่างด้าว ต้องนำมาประกอบการตรวจสุขภาพ ดังนี้

3.1 บัตรประจำตัวบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทย/บัตรอนุญาตทำงาน หรือแบบรับรองรายการทะเบียนประวัติ (ท.ร.38/1) หรือบัตรประกันสุขภาพเดิม

3.2 ค่าตรวจสุขภาพ จำนวน 600 บาท

3.3 ค่าประกันสุขภาพ จำนวน 1,300 บาท

4. ให้สถานพยาบาลติดประกาศ ประชาสัมพันธ์ ให้ทราบว่าเป็นสถานที่ตรวจสุขภาพแรงงานต่างด้าว ควรประสานงานวางระบบการตรวจสุขภาพร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นายจ้างสถานประกอบการที่มีแรงงานต่างด้าว และเตรียมความพร้อมด้านสถานที่ บุคลากร อุปกรณ์ และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ ให้พร้อมและอำนวยความสะดวกให้การดำเนินการตรวจสุขภาพแรงงานต่างด้าวเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

5. การตรวจสุขภาพต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในวันนั้น (ใบรับรองแพทย์ กำหนดให้ใช้ได้ 60 วัน นับตั้งแต่วันที่ตรวจร่างกาย) หลังจากแรงงานต่างด้าวตรวจสุขภาพเสร็จ ให้สถานพยาบาลแจ้งวันมารับผลการตรวจสุขภาพ (ใบรับรองแพทย์) กับแรงงานต่างด้าว

หากกรณีผลการตรวจสุขภาพประเภท 2

เขตกรุงเทพมหานคร แต่ละสถานพยาบาลที่ตรวจสุขภาพและรับประกันสุขภาพ ดูแล รักษาต่อตนเอง หรือดำเนินการตามที่กรมการแพทย์กำหนด

ในส่วนภูมิภาคสถานพยาบาลแต่ละจังหวัด ดูแลรักษาต่อตนเองหรือจัดส่งให้สถานพยาบาลในเครือข่ายรับผิดชอบติดตามให้การรักษาต่อ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายแต่ละจังหวัด

หากกรณีผลการตรวจสุขภาพประเภท 3

ในเขตกรุงเทพมหานครให้จัดส่งใบรับรองแพทย์ไปที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง เลขที่ 507 ซอยสอนพลู เขตสาทร กรุงเทพมหานคร 10120 ในส่วนภูมิภาคจัดส่งในด้านตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่หรือจังหวัดใกล้เคียงและสถานีตำรวจท้องที่นั้น ๆ ดำเนินการควบคุมดูแล และให้สถานพยาบาลให้การรักษายาบาลต่อเนื่อง ก่อนการผลักดันส่งกลับต่อไป

6. ให้สถานพยาบาลที่ตรวจสุขภาพทุกแห่งสรุปรายงานผลการตรวจสุขภาพทุก 2 สัปดาห์ ตามระบบรายงานที่ส่วนกลางกำหนด ในส่วนภูมิภาคส่งให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ในกรุงเทพมหานครส่งให้กองแผนงาน กรมการแพทย์ เพื่อรายงานมายังสำนักพัฒนาระบบบริการสุขภาพกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ประมวลข้อมูลในภาพรวมต่อไป

การตรวจและการกรอกใบรับรองแพทย์

1. เลขที่ ใช้เลขที่บัตรผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาล (O P D Card)
2. สถานที่ตรวจ พิมพ์ชื่อสถานพยาบาลในแบบฟอร์มหรือประทับตรา
3. ทำบัตรประจำตัวผู้ป่วยนอก ระบุชื่อแรงงานต่างด้าว และที่อยู่ โดยตรวจสอบจากบัตรประจำตัวบุคคล ที่ไม่มีสัญชาติไทย และทะเบียนคนต่างด้าวที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยออกให้

4. สัญชาติและเชื้อชาติ สัญชาติพม่า ให้ระบุว่ามิใช่เชื้อชาติใด เช่น เชื้อชาติพม่า ลาว กัมพูชา มอญ กะเหรี่ยง ไทยใหญ่ เป็นต้น

5. ที่อยู่ต่างประเทศ ให้ระบุชื่อเมืองคร่าว ๆ เพื่อผลทางด้านระบาดวิทยาและเส้นทาง หลบหนีเข้าเมือง เช่น เมียวดี เกาะสอง ทวาย มะละแหม่ง

6. การสรุปผลการตรวจ

6.1 สุขภาพสมบูรณ์ดี หมายถึง ผลการตรวจปกติทุกอย่าง

6.2 ผ่านการตรวจสุขภาพ แต่ต้องติดตามผลการตรวจยืนยัน รักษา หมายถึง ผลการตรวจผิดปกติ เนื่องจากมีภาวะติดเชื้อหรือเจ็บป่วยด้วยโรคที่จะต้องควบคุม และให้ตรวจยืนยันและรักษาเฉพาะโรค

6.3 ไม่ผ่าน หมายถึง ผลการตรวจผิดปกติ ตามโรคต้องห้ามทั้ง 7 โรค หรือผิดปกติ และไม่ยอมให้ตรวจยืนยันการรักษา หรือสุขภาพไม่แข็งแรงเนื่องจากป่วยด้วยโรคอื่น ๆ หรือโรคประจำตัวเรื้อรัง ให้ระบุดูสาเหตุที่ไม่ผ่านการตรวจสุขภาพ

การควบคุมป้องกันโรคในแรงงานต่างด้าว

1. ให้แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่ารับประทานยาไดเอทิลคาร์บามาซีน (DEC) 300 มิลลิกรัม (Single Dose) ทุกคน ทุก 6 เดือน โดยรับประทานต่อหน้า ในวันที่มารับการตรวจสุขภาพ และทำการเจาะโลหิต เพื่อหาเชื้อพยาธิโรคเท้าช้าง หลังรับประทานยา DEC แล้วครึ่งชั่วโมง โดยยา DEC ขอรับการสนับสนุนได้ในเขตกรุงเทพมหานครขอรับสนับสนุน จากสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร กลุ่มโรคเท้าช้าง กรมควบคุมโรค และสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 ในภูมิภาคขอรับสนับสนุนจากสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่อยู่ในเขตนั้น ๆ หากผลการตรวจพบโรคเท้าช้างแต่ไม่ปรากฏอาการที่เป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคมให้จัดอยู่ในประเภท 2 ให้การรักษาโดยใช้ยา DEC รับประทานครั้งละ 300 มิลลิกรัม Single Dose ทุก 6 เดือนจนครบ 2 ปี และผลการตรวจเลือด 2 ครั้งสุดท้าย ไม่พบเชื้อพยาธิโรคเท้าช้าง

2. การตรวจสภาวะโรคเรื้อน หากผลการตรวจสภาวะโรคเรื้อนผิดปกติ แต่ไม่มีอาการเป็นที่น่ารังเกียจแก่สังคม ให้แยกเป็นประเภท 2 ให้ตรวจยืนยัน และรักษาฟรี ในส่วนภูมิภาคให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเป็นผู้ติดตามรักษาตามระบบ ในกรุงเทพมหานคร ให้แจ้งสถาบันราชประชาสมาสัย กรมควบคุมโรค ซึ่งมีระบบติดตามรักษาเอง

3. ให้รับประทานยาอัลเบนดาโซล 400 มิลลิกรัมทุกรายในการตรวจสุขภาพ เพื่อควบคุมโรคพยาธิลำไส้

การเฝ้าระวังโรคในแรงงานต่างด้าว

1. แจ้งให้คณะกรรมการบริหารหลักประกันสุขภาพจังหวัด (Cupboard) ทุกแห่งเฝ้าระวังโรคแรงงานต่างด้าวที่อพยพ หรือที่อยู่เป็นชุมชน โดยกำหนดกลุ่มรายงานเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มที่ 1 กลุ่มคนต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัด เช่น กรรมกร คนรับใช้ เกษตรกรรม คนงาน ประมง ลี้ภัย ที่ไม่มีใบต่างด้าว หรือบัตรประชาชนและมีหรือไม่มีที่อยู่แน่นอน

1.2 กลุ่มที่ 2 กลุ่มคนต่างด้าวที่เข้ามารับการรักษาในจังหวัดรวมทั้งนักท่องเที่ยวเมื่อรักษาแล้วกลับประเทศของตน

2. คณะอนุกรรมการบริหารหลักประกันสุขภาพจังหวัด (Cupboard) ทุกแห่งเฝ้าระวังโรคแรงงานต่างด้าว โดยรายงานโรคทางระบาดวิทยา ตามแบบฟอร์มรายงาน 506, 507 รวมทั้งโรคปวดข้อ ออกผื่น (Chikungunya) และกาฬโรค หรือโรคที่กลับมาระบาดซ้ำ ยกเว้นโรคที่เกิดจากการประกอบอาชีพ โรคไม่ติดต่อ และโรคเอดส์

3. ให้สอบสวนโรคผู้ป่วยทุกราย กรณีที่พบว่ามีภาวะระบาดของโรค

การจัดเครือข่ายและรูปแบบการให้บริการ

ใช้รูปแบบหน่วยบริการตามแนวทางของโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสำหรับคนไทย (โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค)

1. สถานพยาบาลของเอกชนที่เข้าร่วมดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสำหรับแรงงานต่างด้าว ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังนี้

- เป็นสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล
- เป็นสถานพยาบาลที่เข้าร่วมดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าใน

คนไทยแล้ว

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด/กรมการแพทย์ ควรกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบคุณสมบัติสถานพยาบาลเอกชนที่เข้าร่วมโครงการในแต่ละปี

2. เป็นสถานพยาบาลที่มีการดำเนินการพัฒนาระบบคุณภาพบริการ ระบบในระบบหนึ่ง

การบริหารจัดการ

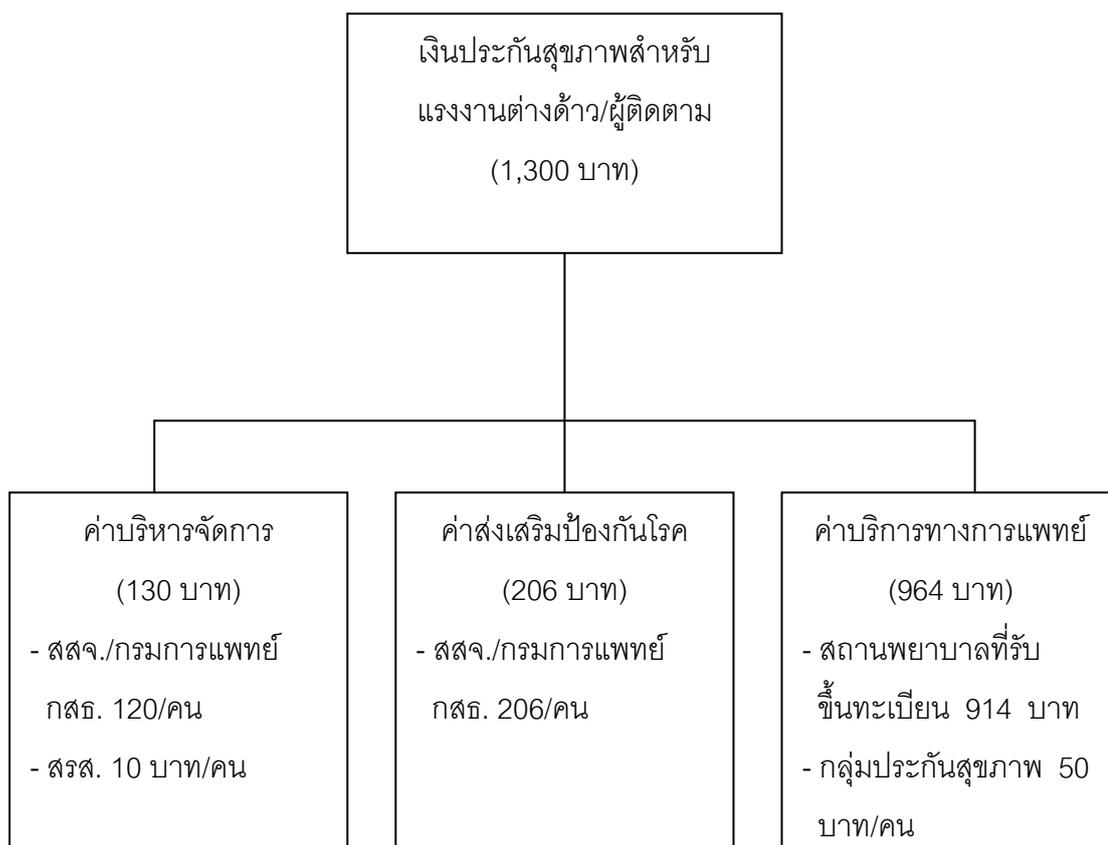
1. การบริหารโครงการเพื่อให้มีเอกภาพในการบริหารจัดการ และลดความซ้ำซ้อนในระดับจังหวัดจึงให้มีคณะกรรมการดำเนินการโครงการเป็นคณะเดียวกันกับคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (คณะอนุกรรมการบริหารหลักประกันสุขภาพจังหวัด)

2. การบริหารงบประมาณ ให้ดำเนินการระบบเดียวกันทั้งกลุ่มผู้ที่มีใบอนุญาตทำงานและกลุ่มผู้ติดตาม กระทรวงสาธารณสุขมอบหมายให้สถานพยาบาลที่รับประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าวเป็นหน่วยดำเนินการจัดเก็บเงินค่าใช้จ่ายในการประกันสุขภาพเอง

ระบบการเงินการบัญชี

ระบบการจัดการ การเงินการบัญชีให้เป็นไปตามแผนภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1
ระบบการเงินการบัญชีของการจัดการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า
สำหรับแรงงานต่างด้าว

1. ให้มีบัญชีเงินประกันสุขภาพ สำหรับแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง สำหรับรับ-จ่ายเงินประกันสุขภาพแรงงานต่างด้าว แยกจากการดำเนินงานปกติ โดยให้สถานพยาบาลดำเนินการตามหนังสือกระทรวงการคลังในแต่ละปีงบประมาณ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (สัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา)

2. ค่ารักษาพยาบาลให้จ่ายโดยการนำเข้าเงินบำรุงของสถานพยาบาลตามวิธีการที่กำหนด

การประเมินผล

ประเมินความครอบคลุมของผู้มีสิทธิในโครงการ ตลอดจนความพึงพอใจในการรับบริการของแรงงานต่างด้าว และคุณภาพการบริการ แนวทางพิจารณาความคุ้มค่าของหน่วยบริการสาธารณสุขทั้งในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และหน่วยบริการสังกัดอื่น

ผู้รับผิดชอบ

ให้มีผู้รับผิดชอบตามมาตรการนี้ ดังต่อไปนี้

1. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
2. กรมการแพทย์
3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในพื้นที่ดำเนินการ

ทั้งนี้ โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าสำหรับแรงงานต่างด้าวนั้น เป็นโครงการที่มุ่งจะแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของแรงงานต่างด้าว ซึ่งมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากความต้องการแรงงานยังคงมีอยู่ ซึ่งการหลั่งไหลเข้ามาเป็นจำนวนมากนี้ก่อให้เกิดผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านการเฝ้าระวัง การติดตามและการควบคุมโรคติดต่อ เช่น กามโรคและเอชไอวี ปัญหาเรื่องภาวะค่าใช้จ่ายของโรงพยาบาล โดยเฉพาะในจังหวัดบริเวณชายแดนจะต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีผู้มารับบริการมากขึ้น (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2547, น. 64)

รัฐบาลได้มีมาตรการในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวโดยเห็นชอบให้คนต่างด้าวที่มีความประสงค์ที่จะทำงาน ต้องเข้าสู่ระบบการตรวจสุขภาพ และประกันสุขภาพทุกคน โดยให้กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการเกี่ยวกับดูแลสุขภาพ โดยมีกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ การตรวจสุขภาพประจำปี การบริการด้านพยาบาล บริการสร้างเสริมสุขภาพ และป้องกันโรคและการเฝ้าระวังโรค ซึ่งคนต่างด้าวที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว และได้รับประกันสุขภาพตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจะได้รับสิทธิคุ้มครองครอบคลุมทางการแพทย์ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านได้กล่าวไว้แล้ว

ตอนที่ 4.2 ปัญหาและอุปสรรคอันเป็นผลมาจากการประกาศและบังคับให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนประกันตนเพื่อให้มีสิทธิการรักษาพยาบาล

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคอันเป็นผลมาจากการประกาศและบังคับใช้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนประกันตน เพื่อให้มีสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ซึ่งในการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพในด้านผู้ให้บริการ โดยศึกษาในแต่ละด้านประกอบด้วย ด้านผู้ให้บริการและด้านผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานพยาบาลของรัฐจำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย โรงพยาบาลนพรัตน์ ราชธานี กรุงเทพมหานคร โรงพยาบาลมหาธาตุนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และ สถานพยาบาลเอกชน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลบางกอก 9 อินเตอร์เนชั่นแนล กรุงเทพมหานคร การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติ เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข การ สัมภาษณ์นายจ้าง ร่วมกับการสังเกต ณ สถานพยาบาลดังกล่าว ซึ่งไม่อาจเสนอชื่อบุคคลที่เป็น ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาเป็นรายบุคคลได้ และนำเสนอผลการศึกษาในภาพรวม ดังนี้

ด้านผู้ให้บริการ

จากการสังเกตพบว่า ความเอาใจใส่ในการบริการยังมีน้อย โดยเจ้าหน้าที่ผู้ ให้บริการไม่สนใจที่จะตอบปัญหาเมื่อผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าวมีการซักถาม แต่กรณีที่มีผู้ป่วย ที่เป็นคนไทย เจ้าหน้าที่จะให้บริการแก่ผู้ป่วยที่เป็นคนไทยก่อน อีกทั้ง การเอาใจใส่ในการดูแล แรงงานต่างด้าว หากเปรียบเทียบกับคนไทยแล้วเจ้าหน้าที่เอาใจใส่ในการดูแลแรงงานต่างด้าว น้อยกว่าคนไทย ทั้งนี้ผู้ศึกษาสังเกตพบว่าการสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการและยังมีปัญหาที่การ สื่อสารไม่ถูกต้องเข้าใจตรงกัน อันอาจจะส่งผลกระทบต่อประเด็นอื่น ๆ ตามมาเช่น การเอาใจใส่ หรือ การให้ความสนใจที่จะตอบปัญหาต่าง ๆ แต่ปัญหาด้านการสื่อสารนี้จะไม่เกิดขึ้นหากแรงงาน ต่างด้าวมีนายจ้าง หรือตัวแทนนายจ้างซึ่งเป็นคนไทยเป็นผู้พาแรงงานต่างด้าวมารับบริการใน สถานพยาบาล

ในด้านพฤติกรรมการให้บริการ อันหมายถึงกิริยาอาการของเจ้าหน้าที่ พบว่า เจ้าหน้าที่ให้บริการผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าวด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม อีกรู้จักเจ้าหน้าที่มักพูดจา ด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพมีการใช้น้ำเสียงที่กระแทกเสียง พูดจาด้วยถ้อยคำห้วน ๆ และหากมีการ อธิบายถึงอาการที่เจ็บป่วย เจ้าหน้าที่จะอธิบายการเจ็บป่วยด้วยภาษาที่เข้าใจยากเสมอ มอง ผู้ป่วยที่เป็นแรงงานเหล่านั้นด้วยสายตาที่ไม่เป็นมิตรและมีความดูแคลนอยู่เสมอ มีเพียง เจ้าหน้าที่บางคนที่เอาใจใส่ และพูดจาอย่างเป็นมิตร และมีความพยายามที่จะสื่อสารกับแรงงาน เหล่านั้น

ด้านการบริหารองค์กร

ด้านการจัดบริการตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปัญหาอุปสรรคในการ เข้าถึงบริการสุขภาพ ด้านการบริหารองค์กร ในด้านการจัดบริการตามโครงการหลักประกัน สุขภาพถ้วนหน้า ผลการศึกษาพบว่า ในกรณีที่ไม่มีบัตรสุขภาพ สถานพยาบาลจะให้บริการต่อ แรงงานต่างด้าวไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเนื่องจากสถานพยาบาลเหล่านั้นจะต้องแบกรับภาระ ค่าใช้จ่ายนั้น ๆ ไว้เอง

กรณีที่ไม่ต้องการใช้บริการในสถานพยาบาลที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ และไม่สามารถใช้บริการสถานพยาบาลอื่นได้ก็ยังคงเป็นปัญหาในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการที่ไม่ทราบว่าจะต้องปฏิบัติเช่นใดหากเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นกับสถานพยาบาลที่แรงงานต่างด้าวไม่ได้ประกันตนเองไว้ เนื่องจากการปฏิบัติงานในระดับเจ้าหน้าที่ที่ยังคงต้องปฏิบัติตามกฎ และนโยบายขององค์การ โดยต้องละทิ้งประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ (เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี, สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2552)

ในด้านการรับทราบข้อมูลปรากฏว่านายจ้างไม่เคยได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จากเจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาล การไม่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับรายละเอียด การเข้าสู่โครงการหลักประกันสุขภาพจากเจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาล กรณีที่สถานพยาบาลไม่สามารถรักษาอาการเจ็บป่วยได้ และไม่เคยได้รับการส่งต่อการรักษาไปยังสถานพยาบาลหรือโรงพยาบาลอื่น พบว่าในประเด็นนี้ไม่พบปัญหากับกลุ่มที่ได้ทำการประกันตนเองไว้ แต่ในกลุ่มผู้ที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการลงทะเบียนประกันตนนั้น มีทั้งส่วนที่รับทราบแต่ไม่ได้เข้าประกันตน และส่วนที่ไม่ได้รับทราบข้อมูลว่าต้องประกันตน (นายจ้าง, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2552)

ด้านการบริหารสถานพยาบาล

ในด้านปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ด้านการบริหารสถานพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า สถานพยาบาลที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปสังเกตนั้น บางแห่งไม่มีการจัดแผนก/ผู้ประสานงานในการให้บริการตรวจรักษา แต่สถานพยาบาลบางแห่งไม่มีแพทย์/พยาบาลที่มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการตรวจรักษา ทั้งนี้การมารักษานอกเวลาราชการ สถานพยาบาลบางแห่งไม่มีเจ้าหน้าที่ให้บริการอีกทั้งสถานพยาบาลไม่มีอุปกรณ์/เครื่องมือแพทย์ที่ทันสมัยในการให้บริการ และแบบแผนการให้บริการแรงงานต่างด้าวกับคนไทยยังคงมีความแตกต่างกัน (เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข, สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2552)

ด้านการบริการ

ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ด้านความสะดวก ผลการศึกษาพบว่า การรับบริการของผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าวในการรับบริการต้องคอยเป็นเวลานาน และต้องให้บริการแก่ผู้ป่วยที่เป็นคนไทยก่อน ในบางครั้งผู้ป่วยต้องใช้เวลาถึงหนึ่งวัน (เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่, สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2552) ในการตรวจและรักษาในแต่ละครั้ง ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ต่อยังเจ้าหน้าที่ พบว่า ในการตรวจรักษานั้น มีขั้นตอน และกระบวนการคัดกรองทางการแพทย์หลายขั้นตอน ประกอบกับมีเจ้าหน้าที่

ไม่เพียงพอ และอัตราส่วนของแพทย์ต่อจำนวนผู้ป่วยไม่สมดุลกัน (เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมหาราช นครเชียงใหม่, สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2552)

ขั้นตอนการรับบริการ

ปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ด้านขั้นตอนการรับบริการ ผล การศึกษาพบว่าขั้นตอนการตรวจรักษาใช้ระยะเวลาานาน อีกทั้งบริการสอบถามข้อมูลยุ่งยาก ขั้นตอนการขอรับบริการในโครงการ 30 บาท มีความยุ่งยาก และการจ่ายยามีขั้นตอนที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทำให้ในการมารักษาในแต่ละครั้งจะต้องใช้เวลาเกือบทั้งวัน (นายจ้าง, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2552)

ด้านการเข้าถึงการบริการ

ปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ในด้านเวลาที่ใช้บริการ ผลการศึกษา ระยะเวลาในการเดินทางจากที่พักไปยังสถานพยาบาลมากกว่า 30 นาที และการไม่สามารถมา ใช้บริการในเวลาราชการได้เนื่องจากไม่ได้รับการอนุญาต จากนายจ้าง และไม่ทราบตำแหน่งของ สถานพยาบาล (ตัวแทนนายจ้าง, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2552)

จากการสังเกตของผู้ศึกษา ร่วมกับการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับแรงงาน ต่างด้าวที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ ตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับ ความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในด้านผู้ให้บริการ ทั้งด้านความเอาใจใส่ ในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ประจำสถานพยาบาล และกิริยามารยาทของเจ้าหน้าที่นั้น พบว่า ทั้งสองด้านนี้เป็นประเด็นหลัก ๆ ที่เป็นอุปสรรค ซึ่งข้อมูลนี้เป็นความคิดเห็นของผู้ป่วยที่เป็น แรงงานต่างด้าวและนายจ้างที่เป็นผู้พาแรงงานต่างด้าวมารักษาที่มีต่อพฤติกรรมบริการ ของเจ้าหน้าที่ประจำสถานพยาบาล ได้ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งผลการศึกษาที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นภาพ ของพฤติกรรมให้บริการ ของเจ้าหน้าที่ประจำสถานพยาบาล ว่ามีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่ ในฐานะที่กลุ่มตัวอย่างศึกษานั้นเป็นแรงงานต่างด้าวที่ไม่ใช่คนไทยด้วยตนเอง แต่ตามหลัก มนุษยธรรม และสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ด้วยกันนั้น บุคคลเหล่านี้ เมื่อประสบ ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาพหรือด้านอื่น ๆ บุคคลเหล่านี้ก็สมควรได้รับความช่วยเหลือด้วย เช่นกัน ซึ่งประเทศไทยเองก็มีพันธกรณีที่ผูกพันไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รับรอง และประกาศโดยสมัชชาสหประชาชาติ ปี 2491 ข้อ 25 “บุคคลมีสิทธิมาตรฐานเพียงพอ สำหรับสุขภาพ และความอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การ รักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น” หรือแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้รับ มาตรฐาน” และในฐานะของบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพแพทย์ แล้วการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ย่อมเป็น

สิ่งที่ไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า บุคคลผู้นั้นจะมีสถานะอย่างไร แต่พฤติกรรมบริการที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องของบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล

โดยสรุปแล้วผู้ให้ข้อมูลหลัก ต่างมีความเห็นว่าการเข้าถึงบริการสุขภาพ ตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับมีความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าทั้งด้านการบริหารซึ่งประกอบด้วยความสะดวกในการใช้บริการ และขั้นตอนการบริการนั้นลักษณะขั้นตอนการให้บริการของสถานพยาบาลที่ยังไม่สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้บริการได้เท่าใดนัก เนื่องจากสถานพยาบาลของรัฐส่วนใหญ่มีผู้มาใช้บริการจำนวนมาก มีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากหลายขั้นตอน ซึ่งแม้ว่าสถานพยาบาลจะพยายามปรับปรุงการให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้มารับบริการซึ่งมีจำนวนมากยิ่งขึ้นเพราะระบบประกันคุณภาพต่าง ๆ ทำให้สถานพยาบาลเองต้องมีการเร่งรัดปรับปรุงการให้บริการ ให้มีรูปแบบที่ทันสมัย และผู้รับบริการได้รับความสะดวกเมื่อมารับบริการ ข้อจำกัดของงบประมาณทำให้สถานพยาบาลไม่สามารถจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสามารถปรับปรุงขั้นตอนบริการให้รวดเร็ว และตอบสนองความต้องการได้ทั้งหมด รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานต่างด้าวนั้นมีอุปสรรคและข้อจำกัดหลายด้าน ซึ่งรวมถึงการสื่อสาร โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และบางส่วนไม่ได้รับการศึกษา

ตอนที่ 4.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาสิทธิการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

การแก้ไขปัญหาในด้านการรักษาพยาบาลของแรงงานต่างด้าวเป็น ประเด็นปัญหาที่มีอยู่เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายที่ต้องประสานงาน ส่วนหนึ่งต้องอาศัยนโยบายระดับรัฐซึ่งในแต่ละปีจะมีการกำหนดนโยบายในรายละเอียดแตกต่างกัน แต่ในทางปฏิบัตินโยบายระดับจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการเสนอทางออกที่เป็นพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาที่สามารถปฏิบัติได้จริงขึ้นไปเพื่อสะท้อนข้อมูลที่แท้จริงให้กับผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายระดับชาติ ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทั้งแนวทางที่ปรากฏในงานเอกสารและจากการสัมภาษณ์ ผลปรากฏแนวทางการแก้ปัญหาที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การแบ่งกลุ่มแรงงานต่างด้าวเพื่อจัดลำดับความสำคัญในทางป้องกันด้านสุขภาพอนามัย ควรแบ่งกลุ่มแรงงานต่างด้าวออกเป็น 2 กลุ่มให้ชัดเจน ได้แก่ กลุ่มที่มีใบอนุญาตชั่วคราวมีบัตรประกันสุขภาพหรือบัตรประกันสังคมกับกลุ่มที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานและไม่มีบัตรประกันสุขภาพหรือบัตรประกันสังคม โดยเฉพาะกลุ่มที่เข้ามาเมืองมาโดยผิดกฎหมาย

มักไม่คิดที่จะซื้อบัตรเนื่องจากต้องเคลื่อนย้ายบ่อยเข้าไม่ถึงบริการของรัฐ จึงต้องใช้หลักสิทธิมนุษยชนเข้าไปดำเนินงาน เพื่อประโยชน์ของผู้ประกอบการและชุมชนที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่ (กฤติยา อาชวนิจกุล, 2540) อย่างไรก็ตามจากผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กระทรวงสาธารณสุข 16 สิงหาคม 2552 แสดงความเห็นว่าการดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าว ควรมีการกำหนดแผนดำเนินงานเพื่อป้องกันและรักษาพร้อม ๆ กัน ด้วยการจัดระบบป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตราย การป้องกันอุบัติเหตุและอุบัติภัย ควบคุมการเพิ่มจำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อและการดูแลผู้ป่วยอย่างเหมาะสมพร้อมทั้งมีนโยบายสนับสนุนการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสุขภาพ การกีฬา และสนับสนุนให้เกิดองค์กรเครือข่าย ควบคุมป้องกันโรคในทุกกระดับ ซึ่งในระบบปฏิบัติการได้มีแผนบริการด้านสุขภาพเพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขของแรงงานต่างด้าวที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมป้องกันโรค การป้องกันแก้ไขปัญหาสุขภาพ โดยการเน้นการตรวจสุขภาพก่อนได้รับใบอนุญาตทำงาน การประกันสุขภาพ การป้องกันสาธารณสุขด้านอื่น ๆ เช่น อนามัยเจริญพันธุ์ อนามัยสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาเชิงรุกในพื้นที่ ซึ่งในความเป็นจริงนโยบายของรัฐที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถเอื้ออำนวยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถแก้ปัญหาในพื้นที่ได้มากนัก

นอกจากนี้ควรกำหนดให้ชัดเจนเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านจำนวนบุคลากรที่รับผิดชอบโดยตรงซึ่งมีจำนวนน้อย ลดขั้นตอนการทำงานสลับซับซ้อนให้ง่ายขึ้น จัดสรรเวลางบประมาณ หน่วยงานในพื้นที่ให้มีความสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง การจัดทำระบบข้อมูลแรงงานต่างด้าว ที่จะสามารถระบุได้ชัดเจนเกี่ยวกับจำนวนที่อยู่ ที่ทำงาน จัดระบบการประสานงานและจัดหาทรัพยากรอื่น ๆ มาดำเนินงาน เชื่อมต่อในเชิงนโยบาย และแผนสำหรับองค์กรที่เกี่ยวข้อง (เจ้าหน้าที่สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, สัมภาษณ์, 21 สิงหาคม 2552)

2. การประสานความร่วมมือระหว่างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ให้มีบทบาทในการผลักดันแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาไม่ถูกต้องตามกฎหมายให้กลับภูมิลำเนาเดิมกรณีที่มีจำนวนมากและจังหวัดควรมีบทบาทหลักในการพิจารณาประเภทกิจการที่ผ่อนผัน จำนวนโควตาหากมีตัวเลขชัดเจนและเสนอต่อภาครัฐเพื่อวางแผนแก้ปัญหาในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ประชาคมในแต่ละพื้นที่ควรเข้ามามีบทบาทหลักในการแก้ไขปัญหาระบบต่างด้าวมากขึ้น เพราะส่วนหนึ่งบุคคลที่อยู่ในภาคประชาคมเป็นผู้ประกอบการที่ใช้แรงงานโดยตรงดังนั้นการมีระบบจัดเก็บข้อมูลด้านแรงงานรวบรวมปัญหาความต้องการจะสามารถกำหนดทิศทางในการแก้ปัญหาที่มีการกำหนดโดยจังหวัดเองและเสนอไปยังรัฐให้อำนาจในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงได้

ในการแก้ปัญหาและอุปสรรคในระดับหน่วยงานที่รับนโยบายคือความพร้อมของพื้นที่ที่จะเอื้อในการทำงานประสานงานในหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะความพร้อมของหน่วยงานสาธารณสุขและการทำบัตรประกันสุขภาพในแรงงานต่างด้าวในโรงพยาบาลรัฐและเอกชน หากสามารถทำได้จะเป็นทางออกที่เอื้อต่อข้อปฏิบัติของนโยบายของรัฐและเป็นการปฏิบัติงานในลักษณะเชิงรุกที่ดีที่ให้แรงงานต่างด้าวมาใช้บริการของรัฐ

3. การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติประการแรกผู้รับนโยบายและแผนปฏิบัติจากกรอบนโยบายมีผู้ทำงานจำนวนน้อยมากที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามจริง โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ของจังหวัดยังไม่มีประสาน สอดคล้องความร่วมมือทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเท่าที่ควร ต่างฝ่ายต่างทำงานตามบทบาทของตนเอง นอกจากนี้ยังติดอยู่ในระบบขั้นตอนของหน่วยงานและพื้นที่จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคหนึ่งประกอบกัน ดังนั้นการแก้ไขปัญหา จึงต้องมีการกำหนดนโยบายในระดับปฏิบัติด้วยการกำหนดอัตราเจ้าหน้าที่ให้มีเพียงพอต่อการปฏิบัติงานและนโยบายการประสานงานเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติงานได้โดยที่ต่างฝ่ายทำงานตามบทบาทของตนเองและพร้อมให้ความร่วมมือซึ่งกันและกัน (เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล นพรัตน์ราชธานี, สัมภาษณ์, 21 มิถุนายน 2552) นอกจากนี้ยังควรมีนโยบายในด้านการพัฒนาเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการหรือหน่วยงานที่ทำงานด้านสุขภาพในพื้นที่ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพให้มีทัศนคติหรือมุมมองที่ถูกต้องต่อแรงงานต่างด้าว อันจะเป็นผลนำมาซึ่งการมีทัศนคติและพฤติกรรมในการให้บริการที่ดี (ผู้ประกอบการ, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2552)

นอกจากนี้การกำหนดบทบาทหน้าที่ ๆ ชัดเจนแล้วการจัดการทรัพยากรสนับสนุนที่เพียงพอตลอดจนงบประมาณก็จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการแก้ปัญหาได้อีกด้วย (เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่, สัมภาษณ์, 11 สิงหาคม 2552)

4. การแก้ไขปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าวโดยการร่วมมือของภาครัฐกับองค์กรระหว่างประเทศและองค์กรในประเทศมีแนวทางที่สำคัญ ดังนี้

แนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพของแรงงานต่างด้าวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน (กฤติยา อาชวนิจกุล, 2547, น. 97) เริ่มจากกระทรวงสาธารณสุข ได้รับความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่น (International Organization for migration of IOM) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยอินโดจีนจากไทยไปตั้งถิ่นฐานที่ประเทศที่ 3 ตั้งแต่ปี 2518-2539 และต่อมาหันมาดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานแรงงาน โดยให้ IOM ช่วยหาแหล่งทุนจากภายนอกประเทศเข้ามาสนับสนุนโครงการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขแรงงานต่างด้าว รวมทั้งแก้ไขปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ในปี 2544-2548 มีการจัดตั้งองค์กรในพื้นที่ เช่น มูลนิธิรักษ์ไทย องค์กรแคร์ สมุทรสาคร และมูลนิธิศุภนิมิต จังหวัดระนอง เข้ามาดำเนินการร่วมกับสาธารณสุข ซึ่งดำเนินการเปิดศูนย์สาธารณสุขใน 3 จังหวัด ที่มีแรงงานต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น จังหวัดระนอง สมุทรสาคร และจังหวัดตาก โดยปีแรกขยายเป็น 3 แห่ง และขยายเป็น 6 แห่งในปีที่ 3 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก ๆ เพื่อป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อในกลุ่มแรงงานต่างด้าวและครอบครัว การส่งเสริมให้ความรู้เรื่องสุขภาพและวางแผนครอบครัว และเพื่อพัฒนาระบบการเก็บข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขโดยมีกลุ่มเป้าหมาย 3,000 คน ซึ่งจะเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่เข้ามาสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่จะนำมาแก้ไขปัญหาสุขภาพได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมารัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้อันเป็นมติของคณะรัฐมนตรีในสมัยนั้น โดยได้กำหนดเป็นแนวนโยบายป้องกันและจัดการควบคู่กันไปกับนโยบายผลักดัน โดยแนวนโยบายป้องกันและจัดการได้กำหนดให้แรงงานต่างด้าวต้องเข้าระบบประกันสุขภาพทุกคนก่อนเข้าทำงานในสถานประกอบการ แต่ก็จะสามารถกระทำได้กับกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้เท่านั้น

5. การให้บริการปัญหาสุขภาพแก่แรงงานต่างด้าว การให้บริการปัญหาสุขภาพแก่แรงงานต่างด้าว เป็นความพยายามให้แรงงานต่างด้าวสามารถมีสิทธิเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างเป็นความจริงมากที่สุด

เขต จังหวัด ควรจะมีศูนย์แจ้งรับเรื่องร้องทุกข์เกี่ยวกับสุขภาพในกรณีที่แรงงานไม่ได้รับความเป็นธรรมในเรื่องต่าง ๆ นอกเหนือจากเรื่องสุขภาพ หรือการจัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษารวมถึงสามารถประสานงาน ส่งต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการทำงานการได้รับความเจ็บป่วยได้ยังประเทศต้นทางได้สะดวกและปลอดภัย

การเปิดโอกาสให้องค์กรเอกชน เช่น UNICEF, IOM องค์กรแคร์ มูลนิธิรักษ์ไทย หรือเครือข่ายองค์กรด้านสุขภาพ สามารถปฏิบัติงานป้องกัน ดูแลและให้บริการสุขภาพอย่างเต็มที่เพราะสามารถทำงานขององค์กรจะมีความคล่องตัวและสามารถทำงานกับแรงงานต่างด้าวโดยตรง สามารถให้บริการสุขภาพตรงความต้องการที่แท้จริงเป็นผู้เฝ้าดูและประสานงานกับรัฐเป็นตัวกลางที่ผลักดันนโยบายให้ลุล่วงและเป็นความจริงอย่างสมบูรณ์ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพประเด็นต่าง ๆ ดังเช่นในกรณีบทบาทของมูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (มสพ.) ที่ได้มีบทบาทในการเข้ามาผลักดันต่อสู้ และเรียกร้องสิทธิให้แก่แรงงานต่างด้าว (วาสนา ลำดี, 2551)

การให้ความรู้ความเข้าใจด้านทัศนคติและเข้าถึงบริการด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยแม่และเด็ก ซึ่งจะสามารถให้กลุ่มแรงงานตระหนักในปัญหาและสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้ การผลิตสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มแรงงานต่างด้าวได้ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบที่แรงงานสนใจ เช่น การ์ตูน โปสเตอร์ เป็นต้น

การให้บริการสุขภาพแรงงานต่างด้าว ควรจัดสรรงบประมาณ ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รับผิดชอบโดยตรง ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวที่ไม่มีใบอนุญาตทำงานสามารถทำบัตรประกันสุขภาพได้ โดยโรงพยาบาลอาจจะแก้ไขและบรรเทาปัญหาแบบบริการค่าใช้จ่ายได้ ขณะเดียวกันเป็นการป้องกันโรค ควบคุมดูแลการแพร่ระบาดของโรคติดต่ออย่างครอบคลุม

6. การจัดการด้านเครือข่ายการทำงานแก้ไขปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าว การจัดการเครือข่ายในรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ควรให้ชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม และตัวแรงงานเองมีส่วนในการเข้าไปแก้ไขปัญหา เช่น รูปแบบอาสาสมัครสุขภาพ เพื่อไปเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยเพราะตัวแรงงานที่เป็นอาสาสมัครสามารถสื่อสารได้โดยตรงกับแรงงาน หรือจัดอาสาสมัครประจำทุกพื้นที่ ชุมชนที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยและทำงาน

การจัดตั้งเป็นองค์กรเครือข่ายความร่วมมือด้านสาธารณสุขระดับตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่น สถานีอนามัย เทศบาล จังหวัด เป็นคณะกรรมการร่วมด้านสุขภาพแรงงาน จนถึงเครือข่ายระดับประเทศ ซึ่งจะเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ สามารถ เตรียมการป้องกันปัญหาได้ในอนาคต การประสานงานในพื้นที่ระดับล่างให้เกิดการประสานงาน ให้เป็นที่รับทราบทั่วกันในจังหวัด ในการทำงานร่วมรณรงค์ป้องกันและดูแล ปัญหาสุขภาพแรงงานต่างด้าว ประสานงานกับองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงหาจุดเชื่อมประสานในการที่จะแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวที่กำลังประสบอยู่

การดำเนินการแก้ไขปัญหาสุขภาพแรงงาน ภายใต้ข้อจำกัดของหน่วยงานของรัฐทั้งในด้านงบประมาณ และกำลังคนที่มีอยู่จำกัด จำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวโดยตรง เช่น กองสาธารณสุขภูมิภาค กระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ซึ่งจะเป็นความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน International Organization for migration or IOM และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่ทำงานด้านแรงงานต่างด้าว สนใจในการทำงานอย่างเป็นทางการเป็นองค์กรร่วมกับกลุ่มแรงงานต่างด้าวทั้งที่เป็น เรื่องสาธารณสุข สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมและสุขภาพทั้งหมด องค์กร

เครือข่ายสามารถดำเนินการและจัดหางบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการดำเนินการแก้ไข

7. การปรับปรุงระบบการให้บริการสุขภาพของสถานพยาบาล สถานพยาบาลควรปรับกระบวนการในการเข้าถึงบริการสุขภาพให้มีความสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ ปรับทัศนคติที่ดีต่อการประกันตนของแรงงานต่างด้าวรวมทั้งจัดระบบการประสานงานการส่งต่อการรักษาไปยังสถานพยาบาลอื่นที่จะต้องเชื่อมต่อกับผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าวด้วยการจัดให้มีระบบฐานข้อมูลเดียวกันเพื่อให้ง่ายและสะดวกรวดเร็วในการเคลื่อนย้ายและการส่งต่อผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าวทั้งนี้การปฏิบัติดังกล่าวจะต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชน

ในด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพนั้น สถานพยาบาลควรจัดให้มีผู้ประสานงานหรือหน่วยงานประสานงานที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะและมีล่ามในกรณีที่แรงงานต่างด้าวไม่มีนายจ้างหรือตัวแทนและไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ทั้งนี้สถานพยาบาลควรจะต้องใช้หลักการในการให้การรักษายาบาลให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งแรงงานไทยและแรงงานต่างด้าว ทั้งในด้านการบริการขั้นตอนการรับบริการการรักษายาบาล

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพเบื้องต้นที่สามารถปฏิบัติได้จริงในปัจจุบันนี้คือ

1. การทำประวัติคนงานต่างด้าวเพื่อให้เกิดระบบการติดตามทั้งด้านประวัติ อาชญากรรม สาธารณสุข ซึ่งทำให้ทราบว่ามีจำนวนแรงงานอยู่ทั้งหมดเท่าใด การวางแผนงาน และการจัดทรัพยากรที่จะระดมแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างพอเพียงและตอบสนองได้ตรงความเป็นจริงมากที่สุด

2. การเปิดโอกาสให้แรงงานทุกคนมีบัตรประกันสุขภาพก่อนการทำงานเพื่อรับผิดชอบค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขของตนเองจะทำให้โรคระบาดร้ายแรงต่าง ๆ ถูกจัดการได้อย่างรวดเร็วตั้งแต่ต้น ๆ และไม่เป็นภาระค่ารักษายาบาลที่เรียกเก็บไม่ได้ โดยอาศัยหลักประกันความเสี่ยงจากการประกันสุขภาพ

3. การจัดอบรมและการสร้างอาสาสมัครสาธารณสุขแรงงานต่างด้าวในทุก ๆ ชุมชนหลักประมาณ 12-15 แห่งในเขตชุมชนที่มีแรงงานต่างด้าวพักอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เพื่อเป็นแกนนำในการประสานงานพื้นที่ให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขของภาครัฐ โรงพยาบาลเอกชน องค์กรเอกชน ได้เข้าไปทำงานด้านสุขภาพและบริการทางสังคม

4. การจัดให้มีการตรวจสุขภาพเชิงรุกเพื่อให้เกิดการกระจายบริการด้านสาธารณสุข คือ การตรวจรักษาโรคทั่วไป การรณรงค์กวาดล้างโรคระบาดหลัก ๆ ให้วัคซีน สำคัญ ๆ การบริการวางแผนครอบครัวทั้งในชายและหญิง การฝากครรภ์ ทำคลอด อนามัยแม่และเด็ก การให้สุขศึกษาทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เช่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ และยาเสพติด การตรวจสุขภาพประจำปีเพื่อนำไปประกอบการขออนุญาตทำงาน การติดตามไข้ โรคติดต่อที่มีโอกาสเป็นพาหะแพร่เชื้อต่อผู้อื่นได้ เช่น วัณโรค มาลาเรีย

5. การรณรงค์ด้านสุขาภิบาลทั้งในสถานประกอบการขนาดเล็ก และชุมชนที่พักอาศัย เพราะความแออัดและไม่มีสุขลักษณะที่ดีในด้านความสะอาด การปลอดเชื้อโรคในสินค้าอาหารทะเลที่ผลิตการกินอยู่ ที่พักอาศัยของแรงงานจะต้องมีการดูแลและจัดการอีกมากเพื่อลดปัญหาโรคระบาดต่าง ๆ

6. การรณรงค์เพื่อเสริมสร้างทัศนคติ และมุมมองที่ดีในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน ที่มีต่อแรงงานต่างด้าวจะเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหามูลฐานที่เป็นไปได้

7. ควรปรับปรุงสภาพของสถานประกอบการ ที่พัก ให้อยู่ในสภาพดี และปลอดภัยในการทำงาน มีการติดตาม ตรวจสอบอยู่เสมอ เพราะจะเป็นพื้นฐานในการดูแลสุขภาพแรงงานต่างด้าว

8. ผู้ประกอบการควรขึ้นทะเบียนกับราชการระบบใดระบบหนึ่ง เช่น อาญาบัตรของเรือประมง (เอกสารแสดงสิทธิในการทำการประมงในชายฝั่ง) ทะเบียนโรงงาน ทะเบียนพาณิชย์ โดยผู้ประกอบการควรเป็นสมาชิกองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เช่น สมาคม ชมรม กลุ่มที่หน่วยงานรองรับ เพื่อให้มีระบบตรวจสอบการประกอบการจริงและเพื่อให้การปฏิบัติตามนโยบายสามารถจะกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจโรค 1 ครั้งก่อนขอรับใบอนุญาต ซึ่งต้องทำให้ครอบคลุมทั่วถึง โดยกำหนดระยะเวลาที่จะรองรับผลการตรวจโรค 3 เดือน ก่อนออกใบอนุญาตทำงาน หากไม่ผ่านต้องส่งกลับอย่างเหมาะสม

ในระหว่างการทำงานของแรงงานต่างด้าว ควรให้หน่วยงานที่ทำการตรวจรักษา ระหว่างปีโดยคิดค่าใช้จ่ายตามสมควร ส่วนการควบคุมประชากรแรงงานต่างด้าวเป็นไปอย่างเหมาะสม ผู้ที่เปิดให้เช่าหรือจัดหาที่พักให้กับแรงงานต่างด้าว จะต้องขึ้นทะเบียนผู้ประกอบการ โดยเฉพาะ เพื่อป้องกันการเกิดชุมชนใหม่ และป้องกันการแอบแฝงของผู้ผิดกฎหมาย ในขั้นตอนการขอใบอนุญาตทำงานและการต่ออายุประจำปี มีระบบที่สะดวกขึ้น เช่น การจัดทำระบบข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงระหว่างทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และป้องกันการใช้บัตรปลอม

9. การบริหารจัดการด้านงบประมาณที่ได้จากการขึ้นทะเบียนและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่เป็นรายได้ของรัฐ ซึ่งควรมีการนำไปใช้อย่างเป็นธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าค่าธรรมเนียมต่อหัว 3,700 บาท จำแนกเป็นค่าประกันตัว 1,000 บาท ค่าตรวจโรค 700 บาท ค่าใบอนุญาตทำงาน 1,000 บาท และบัตรประกันสุขภาพหรือบัตรประกันสังคม 1,000 บาท ต่อแรงงานต่างด้าว 19,824 คน คิดเป็นเงินประมาณ 73,348,800 บาท ดังนั้นถ้าหากขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวจริงประมาณการใช้แรงงานต่างด้าว 40,000-60,000 บาท จะเกิดรายได้เข้ารัฐ ประมาณ 148,000,000-222,000,000 บาท ของรายได้ทั้งหมดของรัฐ รัฐจึงควรจัดสรรงบประมาณบางส่วนให้จังหวัดเพื่อนำมาดำเนินการแก้ไข รวมถึงปัญหาด้านสุขภาพแรงงานจะสามารถดูแลทั่วถึง ซึ่งกลไกที่เป็นหน่วยงานรองรับอาจตั้งหน่วยงานระดับจังหวัด ซึ่งนอกจากการทำงานช่วยเหลือสนับสนุนด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังใช้เป็นศูนย์กลางในการรับเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาความเดือนร้อน และรองรับข้อเสนอนอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงระบบการจัดการแรงงานต่างด้าว

การอภิปรายผล

สิทธิตามที่ปรากฏในนโยบายของรัฐ แม้ว่าสิทธิที่ปรากฏในนโยบายของรัฐจะได้ถูกระบุไว้แล้ว แต่เป็นการระบุแนวทางไว้อย่างกว้าง ๆ อันนำมาซึ่งปัญหาในระดับปฏิบัติเนื่องจากมีปัจจัยหลาย ๆ ประการที่ไม่เอื้อและไม่สนับสนุนสอดรับกันอย่างลงตัว เช่น ปัญหาด้านงบประมาณ และบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

การบริหารงานงบประมาณ สิทธิการรับการรักษาพยาบาลมีการกำหนดไว้ในระดับนโยบาย แต่ในทางปฏิบัติในส่วนขององค์กรที่ต้องปฏิบัติงานโดยตรงกับแรงงานต่างด้าวกลับพบว่ามงบประมาณที่ไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ อันเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างใหญ่หลวงที่มีต่อผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ และจะนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ในระบบ

ทักษะต่อแรงงานต่างด้าวของเจ้าหน้าที่ ในด้านทักษะต่อแรงงานต่างด้าวของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจากการนั้นยังต้องมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและทักษะต่อผู้รับการรักษาพยาบาลที่เป็นแรงงานต่างด้าวเจ้าหน้าที่บุคลากรผู้ให้บริการ จะต้องให้บริการด้วยสีหน้าเป็นมิตร ไม่บึ้งตึง ไม่พูดจาห้วน ๆ แต่ต้องเอาใจใส่ผู้พลวที่เป็นแรงงานต่างด้าวให้มากขึ้น ทั้งนี้ในทักษะของผู้ศึกษามองว่าการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในลักษณะดังกล่าวมักเกิดขึ้นจากภาระงาน (Work load) ที่หนักเกินไป อันเป็นผลจากการจัดการบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อภาระ

งาน ทำให้การปฏิบัติงานมักจะเป็นไปด้วยความเหนื่อยล้า เครียด และกดดัน การอบรมให้ความรู้เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติ ทักษะการรับมือกับวิกฤติในการปฏิบัติงาน ตลอดจนความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญซึ่งบุคลากรผู้ให้บริการ หรือเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการควรจะได้รับ การเพิ่มพูนและเพิ่มเติมอยู่เสมอ และให้ปรับปรุงพฤติกรรมของการบริการ คือ ให้เอาใจใส่ และให้เจ้าหน้าที่พูดจาให้สุภาพและแสดงกิริยาที่สุภาพต่อผู้มาใช้บริการ

ประสิทธิภาพการให้บริการ จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีความคิดเห็นต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ด้านการบริหารองค์กร ที่เป็นสถานพยาบาลที่ขึ้นทะเบียนไว้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนของการบริหารองค์กรภายใต้นโยบายหลักประกันสุขภาพ และการบริหารภายในองค์กร ยังคงไม่มีประสิทธิภาพเท่าใดนัก ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในระดับโครงสร้างขององค์กร ซึ่งอาจเป็นเรื่องไกลตัวของผู้รับบริการ โดยเฉพาะผู้มารับบริการเป็นแรงงานต่างด้าว ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่ค่อนข้างน้อย ลักษณะของความคิดเห็นที่ปรากฏ อาจจะเป็นลักษณะของความคิดเห็นที่สะท้อนภาพขององค์กรไม่เด่นชัดมากนักเนื่องจากผู้ศึกษาไม่สามารถประเมินได้อย่างเต็มที่ว่า กลุ่มคนเหล่านี้มีความรู้ความเข้าใจต่อโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามากน้อยเพียงใด ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพงษ์ สระแก้ว (2544, น. 86-97) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพในแรงงานต่างด้าว จังหวัดสมุทรสาคร และพบว่าแรงงานต่างด้าวไม่สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้ เพราะปัญหาเรื่องสถานะทางกฎหมายไม่ทราบข้อมูลข่าวสาร เพราะมีปัญหาการสื่อสารร่วมด้วย ขาดการให้ความช่วยเหลือด้านความรู้ จากภาครัฐ ซึ่งนอกจากไม่มีความรู้แล้ว กลุ่มตัวอย่างอาจมองว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัว เพราะเป็นเรื่องขององค์กรที่ไม่ส่งผลกระทบต่อตนเองมากนัก ร่วมกับไม่กล้าแสดงความคิดเห็นที่แท้จริงออกมา

การเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าว ตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า คือ การเสริมสร้างสุขภาพการป้องกันและควบคุมโรค จากการศึกษาพบว่า การเข้าถึงบริการสุขภาพตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในบริการด้านการเสริมสร้างสุขภาพการป้องกันและควบคุมโรค แรงงานต่างด้าวมีการเข้าถึงบริการ อยู่ในระดับน้อย ที่พบเห็นมากที่สุดจะเป็นเรื่องของการตรวจสุขภาพประจำปี จะมีผู้ได้รับการบริการมากที่สุด สาเหตุหนึ่งมาจากการขึ้นทะเบียนแรงงานจะต้องมีการตรวจสุขภาพทุกครั้งเพื่อคัดกรองโรค ส่วนบริการด้านอื่น ๆ จะเป็นเรื่องการบริหารจัดการของสถานพยาบาลเป็นส่วนใหญ่

ด้านการบริหารจัดการของสถานพยาบาล มักเป็นนโยบายสุขภาพเชิงรุกขององค์กร โดยเน้นการให้ความรู้เพื่อป้องกันโรค ตลอดจนดูแลสุขภาพ ในทางปฏิบัติ พบว่า การตรวจสุขภาพนั้นมีเพียงการตรวจเลือด และการเอกซเรย์ปอด แต่ในมิติการส่งเสริมสุขภาพในช่องปาก ยังทำได้ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะสถานีนอามัยต่าง ๆ ในพื้นที่ไม่มีบริการเรื่องการดูแลสุขภาพในช่องปาก หากจะรับบริการต้องไปรับบริการที่สถานพยาบาลกำหนดไว้ ส่วนในด้านของการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ รวมถึง การเยี่ยมบ้านและการดูแลผู้ป่วยที่บ้านมีค่อนข้างน้อยเช่นกัน โดยแต่ละพื้นที่จะมีกลุ่มองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ทำหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ แต่เนื่องจากจำนวนประชากรต่ออาสาสมัคร ยังเป็นสัดส่วนไม่เหมาะสม ตลอดจน อาสาสมัครแต่ละคนมีภารกิจของตนเองอยู่ ทำให้ทำงานไม่เต็มที่ อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ได้มีองค์กรเอกชนที่มีส่วนด้านสาธารณสุข เช่น โครงการความร่วมมือระหว่างกระทรวงสาธารณสุขร่วมกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อการย้ายถิ่นฐาน (International of migration) ซึ่งทำงานประสานกับสาธารณสุขเขต หรืออำเภอ ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของประชากรในพื้นที่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์บุคคลากรในท้องถิ่นที่ร่วมด้วย พบว่า การทำงานมีอุปสรรคค่อนข้างมาก เริ่มจากการที่ไม่ทราบขอบเขตจำนวนประชากรที่แน่ชัด และเมื่อขอความร่วมมือยังหน่วยงานอื่นก็ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร และเมื่อลงพื้นที่จริงก็ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชากรในพื้นที่ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว ซึ่งมักจะปกปิดข้อมูล เนื่องจากความหวาดกลัวในเรื่องสถานะของตนเอง ถึงแม้กระทั่งคนในพื้นที่เอง ก็ยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรเพราะคนกลุ่มนี้มีความหวาดระแวงเรื่องสถานะและการเข้าเมืองผิดกฎหมาย และในมิติของการเสริมสร้างสุขภาพจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาเพราะเป็นสิ่งที่แม้จะทำมาตลอด เช่น การให้ความรู้แต่การทำงานยังไม่เป็นระบบ และการเข้าถึงบริการที่ค่อนข้างน้อย และการลงพื้นที่ยังประสบปัญหาอีกทั้งคนยังไม่ให้ความสำคัญของการเสริมสร้างสุขภาพ การควบคุมโรคที่ค่อนข้างน้อย และมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพพรพรรณ ทองเต็ม (2547, น. 47) ที่กล่าวว่า การบริการเสริมสร้างสุขภาพการป้องกันและควบคุมโรคนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของบุคคลากรสาธารณสุขที่จะเข้ามาให้บริการมากกว่า

การเข้าถึงบริการสุขภาพตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ด้านการตรวจรักษาฟื้นฟูสุขภาพ พบว่าอยู่ในระดับน้อย ด้านสุขภาพทางกาย จะมีการเข้าถึงบริการมากกว่าบริการด้านทันตกรรม เพราะส่วนหนึ่งเนื่องจากพื้นที่ยังขาดบุคคลากรในด้านนี้ รวมทั้ง เรื่องสุขภาพช่องปากยังเป็นเรื่องไกลตัว เพราะยังไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งต่อเนืองมาจากมิติการเสริมสร้างสุขภาพในด้านนี้ยังมีน้อย

ไม่เพียงแต่เฉพาะแรงงานต่างด้าว คนไทยเองก็เช่นกัน ที่ให้ความสำคัญน้อย ซึ่งแม้จะมีกำหนดในรายละเอียดการประกันสุขภาพ เกี่ยวกับการบริการทันตกรรม ฉะนั้น การให้บริการยังไม่สามารถทำได้เต็มที่ ทำให้การเข้าถึงบริการในมิติการตรวจรักษาและฟื้นฟูสุขภาพยังมีน้อย

การเข้าถึงบริการสุขภาพ ตามสิทธิประโยชน์ที่ได้รับความคุ้มครองตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ด้านผู้ใช้บริการอยู่ในระดับปานกลาง โดยการใช้บริการในเวลาราชการ และนอกเวลาราชการ เรื่องระยะทางในการเดินทางเพื่อไปใช้บริการ โดยจากสอบถามระยะทางในการเดินทางมารับบริการมีผลต่อการเข้ารับบริการมากกว่า สาเหตุหนึ่งมาจาก การที่แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มักทำงานตอนกลางวัน ซึ่งเป็นเวลาราชการเลิกงานตอนเย็น นอกเวลาราชการ แต่ในปัจจุบัน นอกเวลาราชการก็ยังมีเจ้าหน้าที่อยู่เวรประจำ อาจส่งผลกระทบต่อลักษณะที่จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่น้อยกว่าช่วงเวลาราชการ โดยเฉพาะสถานีนอมนามัยประจำตำบลที่มักมีเจ้าหน้าที่น้อยในเวลานอกราชการ ฉะนั้นส่วนใหญ่แรงงานต่างด้าวส่วนหนึ่งจึงไปรักษาที่สถานพยาบาลเอกชน เพื่อความสะดวก หรือเมื่อมีอาการรุนแรงจะไปสถานพยาบาลอำเภอเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากความพร้อมของอุปกรณ์ และบุคลากรที่มีมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพงษ์ สระแก้ว (2544, น. 89-97) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ปัญหาสุขภาพของแรงงานต่างด้าว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แรงงานต่างด้าวที่ถือบัตรสุขภาพ ยังเข้ารับบริการในโรงพยาบาลน้อยมาก เมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยมักใช้บริการร้านขายยา หรือซื้อยากินเองหรือตามคลินิก และจะไปหาหมอเมื่อมีอาการรุนแรง ฉะนั้น นอกจากปัจจัยส่วนบุคคลแล้วระยะทางก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการใช้บริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่

การรอคอยการรับบริการเป็นเวลานาน ด้านผู้ใช้บริการ ประเด็น การใช้เวลาดำเนินทางมายังสถานพยาบาลเป็นเวลานาน และด้านการบริหารองค์กร ประเด็น การไม่มีผู้ประสานงานในการให้บริการแรงงานต่างด้าว ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ป่วยที่เป็นแรงงานต่างด้าว และนายจ้างที่เป็นผู้พาผู้ป่วยแรงงานต่างด้าวมารับการรักษา ได้ให้ข้อคิดเห็นต่อการให้บริการสุขภาพ ตามสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองในโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ว่าสิ่งที่ควรปรับปรุง คือการลดขั้นตอนการมาใช้บริการ เพื่อให้สามารถรับบริการได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และต้องการมาใช้บริการนอกเวลาราชการ รวมทั้งเพิ่มในส่วนของการให้ข้อมูล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องโรค และการดูแลสุขภาพ

สำหรับผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงาน มีสาเหตุมาจากไม่ทราบเกี่ยวกับโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและไม่เคยมีความรู้เรื่องโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เนื่องจากพบว่าสาเหตุหนึ่งมาจากสถานภาพ เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ถูกลอบเข้ามาผิด

กฎหมาย และแม้ว่าจะอยู่ในไทยเป็นระยะเวลาสั้น แต่จากสถานภาพที่เข้าเมืองผิดกฎหมาย ทำให้เกิดหวาดระแวง และไม่กล้าแสดงตนรวมทั้งไม่ได้รับการศึกษา ทำให้ไม่สามารถติดตามข้อมูลข่าวสารทางราชการ และเนื่องจากในการขึ้นทะเบียนแรงงานแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งโดยปกติ กลุ่มนี้มีรายได้น้อยอยู่แล้ว และบางคนจะขึ้นทะเบียนแรงงาน ในกรณีที่ต้องไปทำงานต่างพื้นที่หรือต่างจังหวัด เพราะทำให้สามารถเดินทางไปนอกพื้นที่ได้ และบางรายเคยไปรับบริการที่สถานพยาบาลของรัฐและได้รับบริการที่ไม่ดี ทำให้เกิดความรู้สึกด้านลบในราชการ ทั้งในส่วนราชการเอง ไม่ได้มีการประสานงานกันอย่างมีระบบ ทำให้เกิดตกหล่นของผู้ขึ้นทะเบียนแรงงาน จึงไปรักษาที่สถานพยาบาลของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ภิญโญ วีระสุขสวัสดิ์ และ สมพงษ์ สระแก้ว (2545, อ้างถึงใน เปรมใจ วงศิริไพศาล, 2546, น. 108-109) ได้กล่าวว่า ปัญหาหลักของการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างด้าว คือสถานภาพของแรงงานเพราะการจดทะเบียนทำให้ทราบประวัติบุคคลแรงงาน ถิ่นที่อยู่ ภูมิลำเนา เชื้อชาติ และปัญหา ด้านการให้บริการของโรงพยาบาลที่รับประกัน ยังไม่มีการทำงานเชิงรุกที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา และรัฐเองไม่มีแผนแม่บท ด้านแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองอย่างชัดเจน และโปร่งใส ในการแก้ปัญหาของแรงงานต่างด้าว

ทั้งนี้โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าเป็นโครงการระดับชาติ ซึ่งจัดสวัสดิการรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ แต่เนื่องจากในแต่ละพื้นที่ย่อมแตกต่างกันของลักษณะประชากร และลักษณะปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งอาศัยความร่วมมือของผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการที่ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ต่อระบบเพื่อส่งเสริมให้นโยบายดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไป เนื่องจากในด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพจากการสังเกตยังอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงบริการด้านเสริมสร้างสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค มีน้อย ซึ่งเนื่องจากในมิติการสร้างสุขภาพเป็นมิติเชิงรุก ที่รัฐเริ่มให้ความสนใจ ซึ่งมิติสุขภาพดังกล่าวมีมานานแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการวางแผนอย่างจริงจัง เนื่องจากระบบสุขภาพในอดีตเป็นแบบตั้งรับ ทำให้ปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาเรื้อรัง เพราะประชากรส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพโดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่ฐานะยากจน เพราะรายได้โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ 3,500 บาท และส่วนใหญ่ไร้การศึกษา และยังมีผู้ไม่ได้รับการศึกษาอีกจำนวนหนึ่ง และโดยทั่วไปขาดความรู้ จึงทำให้การเข้าถึงบริการมีน้อยถึงแม้ว่าโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า จะระบุถึงการเสริมสร้างสุขภาพการป้องกันและควบคุมโรค แต่การจัดการพื้นที่แตกต่างกัน โดยผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานส่วนใหญ่จะต้องตรวจโรคทั่วไป เมื่อพบผิดปกติ ต้องได้รับการรักษาต่อเนื่อง แต่ในการบริการทันตกรรมยังคงมีน้อยโดยในพื้นที่ จะมีหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่มาให้บริการบ้าง แต่ไม่บ่อยนัก แต่เนื่องจากระยะเวลา

ในการให้บริการเป็นเวลาทำงานแรงงานต่างด้าวจึงมักไม่ได้รับการบริการ ส่วนบริการด้านการตรวจรักษาและการฟื้นฟูสภาพ มีการเข้าถึงบ้าง จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า ส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่าบริการที่โรงพยาบาล สถานพยาบาลต้องคอยนาน เพราะสถานีอนามัย และเจ้าหน้าที่มักแสดงกิริยาไม่สุภาพ และถ้าไม่จำเป็นจริง ๆ จะไม่ไปโรงพยาบาล โดยเลือกจะรับบริการที่สถานพยาบาลหรือคลินิกเอกชน เพราะสะดวกกว่า ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงบริการโดยพบว่ากลุ่มแรงงานต่างด้าวนี้ ส่วนหนึ่งจะมีความแรงกลัวต่อการบริการของรัฐอยู่แล้ว เนื่องจากมีประสบการณ์ที่ไม่ดีมาก่อน รวมทั้งสถานภาพของตนเอง ความไม่สะดวกในการเปิดเผยสถานะตัวเองมากนัก บางส่วนอาจเคยมีประสบการณ์ถูกรังแก จากคนของรัฐมาก่อน และจากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวที่อาศัยตั้งรกรากมานาน บางส่วนยังไม่ได้รับรองสถานภาพที่ถูกต้อง โดยพบว่าแม้จะเป็นในอำเภอเดียวกัน และอพยพเวลาใกล้เคียงกันแต่สถานภาพแตกต่างกัน ทำให้เมื่อใช้บริการของรัฐจึงเกรงกลัว และให้ข้อมูลไม่เต็มที่โดยจากการสัมภาษณ์บุคลากรสาธารณสุขในบางพื้นที่พบว่า เมื่อเข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล คนกลุ่มนี้มักไม่ให้ความร่วมมือ เช่น ไม่แสดงหลักฐาน การให้ข้อมูลบิดเบือนเป็นปัญหาที่ซับซ้อน ต้องใช้เวลาและการร่วมมือทุกภาคส่วน เช่น มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นทีมสหสาขา มากกว่าแยกกันทำอย่างเช่นทุกวันนี้ การอาศัยความร่วมมือจากคนในพื้นที่ในการรับรู้และเข้าใจ การยอมรับกลุ่มคนดังกล่าวเป็นคนในสังคม ที่ต้องให้ความสำคัญในฐานะของคนในสังคมเดียวกัน การสร้างองค์ความรู้เรื่องสุขภาพ โดยมีมติเชิงรุกของรัฐไปสู่ภาคประชาชน เพื่อสร้างองค์ความรู้พื้นฐาน รวมทั้งส่วนชุมชนเข้ามามีส่วนในการดูแลสุขภาพตนเอง มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์กับวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มากกว่าการตั้งรับดังเช่นที่ผ่านมา ปัญหาสุขภาพของแรงงานต่างด้าวก็จะบรรเทาลง และทำให้การดำเนินโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้ามีประสิทธิภาพมากขึ้น